

**II. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУСПІЛЬНОЇ ГЕОГРАФІЇ ТА
КРАЇНОЗНАВСТВА**

Бобровицький А.В.

**ФОРМУВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ ЯК
ОСНОВНОГО ФАКТОРА ІНТЕГРАЦІЇ КРАЇН З РІЗНИМИ РІВНЯМИ
ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ**

Стаття присвячена аналізу еволюції світової фінансової системи як фактора розвитку інтеграційних процесів на регіональному та світовому рівнях і як альтернативі військової конкуренції країн. Здійснена спроба класифікації країн за рівнем участі фінансових систем в інтеграційних процесах. Класифікація дає можливість оцінки як рівня інтегрованості окремих країн і світові інтеграційні процеси так і роль окремих країн у світовому інтеграційному процесі

Статья посвящена анализу эволюции мировой финансовой системы как фактора развития интеграционных процессов на региональном и мировом уровне и как альтернативу военной конкуренции стран. Предпринята попытка классификации стран по уровню участия финансовых систем в интеграционных процессах. Классификация дает возможность оценить как уровень интегрированности отдельных стран та мировой интеграционный процесс так роль отдельно взятых стран в развитии интеграционных процессов.

Publication is devoted analysis of world financial system evolution from ancient times to present as main factor of integration processes on the regional and world wide level as alternative solution to military competition. There was attempt to classify countries due to their level of participation in financial systems and integration processes. Classification is an opportunity to estimate level of integration of countries and their influence on world integration process; role of countries in the development of world integration process.

Мета. Аналіз еволюції впливу світової фінансової системи на розвиток окремих країн та можливості фінансової системи. Як одного з основних факторів інтеграції

Основою відносин між окремими племенами і народами, а пізніше країнами, був обмін товарами. На примітивно ранньоісторичному рівні такий обмін здійснювався шляхом відбору товарів (предметів побуту та їжі) за допомогою сили. Пізніше, коли різні групи населення виробляли надлишки товарів, що характеризувались особливими споживчими якостями, вони обмінювались з іншими групами, що виробляли надлишки товарів з іншими якостями. Таким чином між окремими групами населення, що проживали на різних територіях здійснювався натуральний товарний обмін. З часом натуральний обмін замінили умовні предмети, що стали слугувати умовними еквівалентами обміну. У різних народів в різні часи предметами обміну служили панцирі молюсків, камені певного гатунку та форми, відповідно оброблені шматки металу (бронза, мідь, срібло, золото), що з часом набули форми монет. У XVII столітті з'явилися певні папери, що підтверджували наявність монетарного еквіваленту. Такі папери, що виписувались банками отримали назву банкнот. З часом

фізичний еквівалент обміну послугами і товарами перетворився на віртуальний.

За грошовий еквівалент при міжнародній торгівлі приймався еквівалент валют країн з розвиненими економіками та більш високим рівнем ВВП. Світове визнання валюти розвинутої країни прискорювало її розвиток та вплив на інші країни, що вживали валюту останньої для здійснення міжнародних торгівельних обмінів.

У ХХ ст. основними світовими валютами, що використовувались у світовій торгівлі були: долар США, британський фунт, марка ФРН, швейцарський франк, японська ієна.

Географічно основні емісійні торгові центри були сконцентровані Європі, Північній Америці, далекосхідному регіоні. Однак, брак сировини, ринків збуту, нестабільність, пов'язана з жорсткою конкуренцією, наявність двох систем, що і економічно і політично і у військовому відношенні прости стояли одна одній призвели до декількох світових економічних криз протягом ХХ століття. Такі кризи перетворили конкуренцію економічну у конкуренцію військову та 2 світових воєн, метою яких був переділ ринків сировини, збуту та дешевої робочої сили.

Військово-економічна конкуренція відкинула світ на десятки років у рівні розвитку та призвела до формування нового економічного порядку. Так у результаті II Світової Війни значно змінилися центри економічного впливу та світовий економічний порядок. Її результатом стало значне послаблення Європи та Японії наряду з посиленням ролі Сполучених Штатів Америки.

Одним і результатів посилення ролі США став пошук важелів запобігання військово-економічній конкуренції окремих країн та регіонів та структуризація світової системи обміну, або світової валютної системи. У зв'язку з послабленням інших економічних центрів впливу за світову валюту (або валюти міжнародних розрахунків) було прийнято долар США. Валюта США стала домінувати у міжнародних розрахунках та торгівельних відносинах.

У Бреттон Вуді (США) у 1945 р. було досягнуто домовленості під егідою ООН, основним завданням яких стало забезпечення розвитку окремих країн та груп країн з метою забезпечення стало поступального розвитку, запобігання в сусідських відносинах військових конфліктів та воєн, подолання бідності, підтримка економічного розвитку.

У результаті країни світу поділились на 2 групи: донори (країни з високим рівнем економічного розвитку, за рахунок внесків яких здійснюється надання допомоги менш розвиненим у економічному відношенні країнам для реформування економік) та реципієнти (країни, які в силу тих чи інших обставин мають низький рівень економічного розвитку та потребують економічної допомоги).

Це дало основним економічним центрам впливу на чолі з США контролювати світовий розвиток та здійснювати координацію впливу на окремі країни чи групи країн, використовуючи свої можливості для

спрямування розвитку країн у напрямках вигідних для центрів світового економічного впливу. У рамках Бреттон-Будських переговорів було досягнуто також певний баланс щодо присутності у керівництві міжнародних фінансових інституцій групи ООН. Міжнародний валютний фонд, як правило очолювався не представником США, а от Світовий Банк - громадянином США. Видимість збалансованості привела до зростання ролі цих інституцій у міжнародних відносинах та прискореному розвитку міжнародних торгівлі них відносин.

У 60-70 роки ХХ ст., завдяки скороченню військових витрат та спеціальним програмам розвитку розпочався інтенсивний економічний та технологічний розвиток Європейського регіону. З укладення договорів по вугіллю і сталі та та вільному русі робочої сили значно прискорився процес утворення об'єднаної Європи – Європейського Союзу. В результаті чого була запроваджена спільна обмінна валюта у торгівлі європейських країн – екю (віртуальна валюта, що використовувалась в клірингових розрахунках суб'єктів господарської діяльності європейських країн), яка пізніше перетворилась у спільну європейську валюту – євро (набула усіх ознак наднаціональної валюти з спільною грошово-кредитною політикою європейських країн, Європейським центробанком). Євро перетворилась у одну з світових валют, що поряд з доларом США почала використовуватись у міжнародній торгівлі, автино витісняючи з Європи долар. Світові економічні та торгівельні відносини рухались у напрямку біполярності – з центрами впливу в Північній Америці та Європі.

Разом з тим високі темпи економічного зростання в Китаї та Азіатсько-Тихоокеанському басейні призвели до утворення третього важливого центру економічного впливу, який характеризується високим рівнем індустриального розвитку, дешевими трудовими ресурсами та їх надлишком, гнучкістю та сприйняттям технологічного розвитку. Фактично половина світових виробничих потужностей сконцентрована в даному регіоні. Ріст економік країн регіону змусив задуматись про ще один центр економічного впливу та та ще одну світову валюту в міжнародних торгівельних розрахунках – китайський юань. Зважаючи на велетенські запаси розвіданих енергетичних ресурсів та роль світового лідера в експорті енергетичної сировини та військовий потенціал на роль одного з лідерів у Євразійському регіоні претендує Російська Федерація, заявляючи про необхідність використання російського рубля у міжнародних торгівельних операціях, зокрема у розрахунках з сусідніми країнами, що утворились після розвалу СРСР. Окрім вказаних вище центрів особливе місце в системі міжнародних торгівельних розрахунків відіграє Швейцарська Конфедерація, а її валюта – швейцарський франк, зважаючи на розвиток національної банківської системи та її роль у формуванні всесвітньої банківської системи. Значно втративши як валюта міжнародних розрахунків з розпадом Британської Імперії все ще важливу роль відіграє у системі міжнародної торгівлі британський фунт, зважаючи на існування історичного співтовариства – Британської Співдружності. З огляду на

викладене вище слід зауважити, що економічний розвиток та її роль в регіоні є прямими наслідком стабільності, а стабільність і рівень конвертованості валюти є прямим наслідком темпів економічного розвитку.

За ступенем впливу на міжнародний обмін (міжнародну торгівлю) країни світу можна поділити на 5 груп

<i>Група</i>	<i>Основні характеристики</i>	<i>Країни групи</i>
1	Високорозвинені країни з вільноконвертованими валютами, що є або претендують на роль світових валют	США, країни Єврозони, Китай, Велика Британія, Швейцарська Конфедерація
2	Країни з високими темпами розвитку, ключову роль яв економіках яких грає виробництво та експорт енергетичних ресурсів	Саудівська Аравія, Об'єднані Арабські Емірати, Російська Федерація
3	Країни з високими загальними темпами розвитку національних економік	Бразилія, Аргентина, Індія, Малайзія, Таїланд
4	Молоді ринкові економіки з високим економічним та інтелектуальним потенціалом та декларацією реформування економік	Польща, Чехія, Словаччина, Україна, Чилі, Туніс, Марокко
5	Слабо розвинені та дезінтегровані країни, що реформують свої автаркічні та диктаторські режими	країни Африки, Центральної Америки, Сомалі, Ефіопія, КНДР

Усі країни, що відносяться до названих вище груп в різній мірі інтегруються в світову економіку з різними кінцевими результатами. Успіх інтеграційних процесів насамперед залежить від певних факторів, таких як:

- організація суспільно-економічного життя в країні та умови здійснення економічної активності (рівень бюрократії, рівень корупції, податкова система тощо.);
- природні, природно-кліматичні ресурси та можливість їх використання для соціально-економічного розвитку;
- економіко-географічне та транзитне положення країни.

У світі не існує країн з повністю ізольованими, самодостатніми економіками, тому шляхом обміну товарами, послугами ресурсами, людськими ресурсами світова економіка отримує ефект мультиплікатора розвитку. А процеси обміну, що здійснюються світовою фінансовою системою, умовні відображаючи фізичний рух товарів та послуг у грошовому еквіваленті, тим самим забезпечуючи функціонування економік на регіональному та національному рівнях. Понад 70% усіх об'ємів міжнародної торгівлі здійснюються в основній світовій валюті – доларах США. Решта в валютах, що претендують на роль світових або регіональних валют. Інтенсивність міжнародних обмінів (міжнародної торгівлі) визначає рівень інтегрованості країни в світовий економічний

простір. А показники платіжного балансу та сальдо експортно-імпортних операцій є показником рівня інтегрованості країни. Той же час абсолютні дані торговельного балансу не завжди об'єктивно відображають реальні рівні інтегрованості країни, оскільки країни відрізняються за своїми розмірами і чисельністю населення. З нашої точки зору більш об'єктивним є відображення рівня інтеграції шляхом визначення співвідношення між рівнем експорту країни та об'ємом валового внутрішнього продукту.

Іншим важливим показником ступеня інтегрованості країни є об'єми експорту на душу населення. При цьому необхідним є врахування структури експорту – часті у загальному експорті високотехнологічних товарів та товарів глибокої переробки. Такі підходи дозволяють використовувати монетарні (фінансові) методи аналізу ступеня інтегрованості країни. Другим важливим методом дослідження рівня інтегрованості країни є фінансові підходи до дослідження горизонтальної інтегрованості країни, тобто монетарний зріз зв'язків досліджуваної країни з іншими країнами та групами країн і інтегрованими територіальними утвореннями. Дослідження кількісних характеристик зв'язків дозволяє поглибити аналіз через якісний аналіз торгівельно-економічного співробітництва (дослідження структури експорту товарів та послуг з окремими країнами за товарними групами). Проведення аналізу структури таких зв'язків протягом певного періоду відстеження динаміки кількісних та якісних змін структури експорту досліджуваної країни, а значить, зробити висновок щодо тенденцій розвитку, основних напрямків спеціалізації та за допомогою нормативно-цільового прогнозу відобразити тенденції розвитку економіки країни в майбутньому.

Висновки. Рівень розвитку світової фінансової системи сприяє інтеграційним процесам країн, дозволяючи здійснювати еквівалентний обмін та поставляти на світовий і регіональні ринки товари і послуги, конкуруючи з іншим країнами, що веде до прогресивних змін у самих економіках країн експортерів. Крім того доступ до передових світових технологій та сучасних послуг дає змогу країнам-імпортерам активно удосконалювати свої економіки без значних інвестицій в наукові дослідження та проведення пошукових і конструкторських робіт. На явність розвиненої фінансової системи та відображення в режимі реального часу тенденції, пов'язаних з розвитком економік дає можливість оперативного управління економіками на національному та міжнародному рівнях, передбачаючи як позитивні так і негативні тенденції у розвитку світової економіки.

Використані джерела:

- 1.Кравець В.М., Кравець О.В.Західноєвропейський банківський бізнес. Становлення і сутність. Київ. Знання-прес, 2003
- 2.Вернер Ф. Ємке Международное банковское право. Москва. Международные банковские отношения, 1997
- 3.Financial Task Force on Money Laundering, Paris 1991
- 4.Simon Evenett Competition Law and the Investment Climate in Developing Countries: WB, Washington D.C.2003

5. *Nicholas Crafts European Growth in the Age of Regional Economic Integration : Convergence Big Time?*, WB, Washington D.C. 2009
6. *Boyce, James K. Forman, Financing Peace : International and National Resources for Postconflict Countries and Fragile States*, 2011